



*Dichtbij, voor elkaar*

CDA Leeuwarden

*Verkiezingsprogramma*

2018  
2022



## *Inhoudsopgave*

1. Inleiding	4
2. Mienskip en cultuur	5
3. Veiligheid	7
4. Familie, onderwijs en sport	9
5. Agrarische sector	11
6. Openbare ruimte en duurzaamheid	12
7. Wonen	14
8. Zorg en sociale zaken	15
9. Economie, innovatie en toerisme	18
10. Infrastructuur en bereikbaarheid	21
11. Bestuur en dienstverlening	24
12. Financiën	25

## 1. Inleiding

Het CDA gelooft in mensen: in hun wil om het goede te doen, hun wens om hun buurt, dorp en hun stad leefbaar en prettig te houden en te maken. Het CDA gelooft in mensen: in hun gemeenschappen, in hun pluriformiteit en eigenheid, in de verantwoordelijkheid die zij voor elkaar hebben en elke dag nemen. Dit vertrouwen in mensen wortelt in de politieke overtuiging van het CDA. Mensen maken de stad en haar dorpen; daar geloven wij in.

Ieder mens wordt sterker en vrolijker als hij/zij zich verbonden voelt met anderen, als hij gezien wordt, als hij verantwoordelijkheid kan dragen voor de ander. Ieder mens komt (meer) tot zijn recht als hij ziet en gezien wordt, verbinding zoekt en voelt, zorg ervaart en zorg geeft, verantwoordelijkheid ondervindt en verantwoordelijkheid neemt. Elke dag bouwen mensen aan een mooie, groene, sterke, leefbare gemeente. Iedere inwoner van de gemeente Leeuwarden kan daaraan zijn eigen, unieke en onmisbare bijdrage leveren. Deze veelkleurigheid maakt de gemeente mooier en sterker!

De overheid stelt kaders, bevordert en stimuleert, stelt grenzen en schept zo ruimte, maar ze kan dit alles alleen doen omdat er al lang mensen zijn, die de stad en dorpen maken, met elkaar, dichtbij, voor elkaar. De gemeente heeft iedereen nodig. Deze Bijbels geïnspireerde politieke overtuiging markeert daarom enerzijds de eigen rol van de overheid – de taak van publieke gerechtigheid – maar ze kan deze taak alleen uitoefenen door het goede dat er al is, in en tussen mensen, te zien, te erkennen, er de ruimte voor te bieden en deze zo nodig te ordenen. De overheid sluit daarom aan bij al het goede dat er al is. Op die manier brengt zij de maatschappelijke en politieke waarden van rentmeesterschap, gespreide verantwoordelijkheid en solidariteit in de praktijk: samen met alle mensen.

Daar geloven wij in!

## 2. *Mienskip en kultuur*

**Cultuur helpt ons om te ontdekken wie we zijn en wie we kunnen worden. Daarom willen we ook in de komende periode blijven bouwen aan onze taal, creativiteit en (culturele) tradities!**

### **Wijken- en dorpenbeleid**

De nieuwe gemeente Leeuwarden bestaat uit 35 dorpen en één stad.

- Het CDA wil een wijken- en dorpenbeleid dat zoveel mogelijk aansluit bij de unieke kenmerken van de specifieke wijken en dorpen: van Camminghaburen tot Westeinde en van Hijum tot Grou.
- Wijkpanels, wijkverenigingen en dorpsbelangen kunnen voor hun activiteiten subsidie van de gemeente krijgen. Andere verenigingen en belangenorganisaties kunnen met ideeën aankloppen voor financiële hulp bij hun wijk of dorp. De wijken- en dorpenmanager speelt een bemiddelende rol.
- Het CDA is groot voorstander van het principe Right to Challenge. Bewoners(organisaties) kunnen zelf het initiatief nemen om een dienst uit te voeren, als zij vinden dat het beter kan en anders moet. Het CDA pleit voor ondersteuning van dit soort initiatieven.
- Er moet ruimte blijven voor wijkbedrijven om zich verder te ontplooiën.

### **Cultuur en mienskip**

- Het CDA vindt dat de gemeente vooral een faciliterende en verbindende rol moet innemen ten opzichte van het culturele aanbod.
- Het CDA ziet cultuur als vergrootglas voor identiteit. Zowel voor het zichtbaar maken van unieke (historische) kwaliteiten als voor het zichtbaar maken van kwetsbare onderdelen in onze samenleving, het landschap of economische keuzes. Cultuur als motor voor toerisme en daarmee economie.
- Er moet een langetermijnvisie (Cultuur 2035) komen op cultuur. Daarmee komt er meer continuïteit en samenhang, en is er een leidraad voor het toekennen van subsidies voor cultuur.
- In 2018 zijn Leeuwarden en Fryslân samen Culturele Hoofdstad van Europa. De positieve effecten daarvan moeten ook ná 2018 zichtbaar blijven. Daarom willen we dat de zogenoemde legacydoelen samen met de provincie Fryslân goed worden afgestemd en vormgegeven.
- Het CDA wil het succesvolle Mienskipfonds behouden en structureel vormgeven, om zo ruimte te houden voor ideeën vanuit de mienskip.

- Cultuurprojecten met draagvlak moeten subsidie kunnen krijgen. Het CDA wil dat daarvoor 10% van het cultuurbudget in een open cultuurfonds komt, dat uitkeert op basis van dit draagvlak.
- Aanvragen voor kleinschalige wijk- en dorpsactiviteiten moeten binnen een maand worden afgehandeld.
- De Oud Papier Actie (O.P.A.) moet blijven bestaan. Veel wijken, dorpen en scholen financieren met de opbrengst hiervan hun activiteiten. De actie zorgt bovendien voor maatschappelijke betrokkenheid en samenwerking binnen wijken en dorpen. Voor het delen in de opbrengst van het oud papier mag (ook in de toekomst) wel een tegenprestatie worden verlangd.
- Ons religieuze en culturele erfgoed willen we behouden, omdat dat een historisch en cultureel besef geeft van hoe we als maatschappij zijn geworden wat we nu zijn, en het kan een les zijn voor de toekomst. Daarom willen we o.a. de Open Monumentendag, Nationale Molendagen en het Historisch Centrum Leeuwarden ondersteunen. Daarnaast willen blijvende aandacht voor de verschillende beeldbepalende kerken, states en wandelroutes als het Jabikspaad.
- Wij willen de huidige bibliotheeklocaties en -functies behouden. Wel zal de bibliotheek blijvend moeten ontwikkelen en inspelen op maatschappelijke mogelijkheden en vragen om haar bestaansrecht te behouden.

### **Evenementen**

- Grote evenementen kunnen het culturele klimaat versterken en bijdragen aan de leefbaarheid van stad en dorp. Ook in economisch opzicht kunnen grote evenementen van betekenis zijn. Wij vinden het daarom goed om – in geval van een dergelijk brede versterking – dit soort evenementen te ondersteunen. Dat kan onder andere door te investeren in festivalterreinen.
- Evenementen kunnen, afhankelijk van de aard en grootte, worden gehouden op het Oldehoofsterkerkhof, het Wilhelminaplein en de Groene Ster. Voor andere locaties is eerst afstemming nodig.
- Een evenement is voor de één een feest, maar kan voor een ander overlast betekenen. Aanvragen voor vergunningen moeten daarom langer en duidelijker ter inzage liggen. Eventuele bezwaren moeten zo snel mogelijk en vóór de datum van het evenement worden behandeld.

### 3. Veiligheid

**Het zorgen voor de veiligheid is een kerntaak van de overheid: veiligheid is een fundamenteel recht voor elk mens. Niet alleen een sterke politiemacht zorgt voor veiligheid: ook de verantwoordelijkheid die wij daar als inwoners zelf in nemen draagt daar aan bij. Veiligheid maken we met zijn allen!**

#### **Drank en drugs**

- Het CDA wil flink inzetten op het terugdringen van overmatig alcoholgebruik onder jongeren. We ondersteunen voorlichting op scholen, voor ouders en op sportclubs. Bijzonder Opsporingsambtenaren worden actief ingezet bij controles om de verkoop van drank onder de 18 jaar te beletten. De straffen voor horeca en coffeeshops die alcohol en softdrugs aan minderjarigen verkopen worden verhoogd.
- Het CDA is tegen het vrijgeven van de sluitingstijden voor de horeca.
- Horecaondernemers in het centrum van Leeuwarden moeten rekening houden met bewoners van omliggende woningen.
- Het CDA ontmoedigt drugsgebruik en wil mede daarom ook het hoge aantal coffeeshops in onze gemeente terugdringen. Er mogen geen coffeeshops in de dorpen gebouwd worden. Er komen geen nieuwe coffeeshops bij en bij sluiting wordt dat niet ergens anders gecompenseerd. Het CDA staat open voor de eventuele concentratie van bestaande coffeeshops, als die bijdraagt aan het tegenhouden en terugdringen van drugsoverlast in de wijken en dorpen. De gemeente gaat in gesprek met coffeeshophouders over het THC-gehalte, een van de werkzame stoffen in hasj en wiet.
- Het CDA is een fel tegenstander van experimenten waarbij de gemeente cannabis gaat verbouwen. Het signaal dat hier vanuit gaat is verkeerd en de problematiek rondom drugsmisbruik wordt niet opgelost. De gemeente maakt nu ook geen sigaretten.
- De gemeente blijft investeren in voorlichting op scholen over de risico's van softdrugsgebruik.

## **Veiligheid**

- Het cameratoezicht in de binnenstad blijft bestaan en wordt waar nodig uitgebreid. Het CDA is voorstander van preventief fouilleren in de binnenstad. Wij willen dat dit ook mogelijk wordt in wijken en dorpen waarvan de politie aangeeft dat ze bovengemiddeld onveilig zijn.
- Voor de wijkagent moet het zwaartepunt liggen op het actief in de wijk zijn. Aangifte via deze agent moet ook kunnen. Bijzonder Opsporingsambtenaren worden niet alleen in het centrum ingezet, maar moeten ook in de wijken en dorpen actief worden. De komende vier jaar moet de politie prioriteit geven aan het voorkomen en oplossen van inbraken.

## **Prostitutie**

- We dulden geen mensenhandel! Het CDA zet daarom sterk in op handhaving van de regels rond prostitutie. Met name de kwetsbare vrouwen die werkzaam zijn in deze branche verdienen onze primaire aandacht en zorg. Daar waar prostitutie is toegestaan, moeten voorzieningen komen die prostituees een uitweg biedt. Maatschappelijke initiatieven met ditzelfde doel kunnen waar nodig worden ondersteund.
- Prostitutie moet worden gecentreerd op één punt, met goed toezicht en controle op illegale activiteiten.
- In de komende periode moeten plannen worden ontwikkeld om het gebied op de Weaze op te knappen.



## 4. Familie, onderwijs en sport

**Het gezin en familie zijn onmisbaar bij het krijgen en leren geven van liefde, waardering en respect. Ook het recht op goed onderwijs en de mogelijkheid om te kunnen sporten zijn belangrijk om je te kunnen ontwikkelen. Daar zetten wij ons voor in, want iedereen moet kunnen meedoen in onze maatschappij!**

### Jongeren

- Het CDA wil de komende periode niet bezuinigen op jongerenwerk. Jongerenwerk is nodig; naast armoede is ook alcohol- en drugsproblematiek in sommige dorpen en wijken een groot probleem. Daarom moet er aandacht komen voor de langere termijn, zodat er ook écht iets opgebouwd kan worden.
- Er moet aandacht zijn voor jongeren met een licht verstandelijke beperking en voor verwarde en/of depressieve jongeren. Jongerenwerk en de relatie met Jimmy's, dorpsbelang en jeugd-bestuur, kunnen hier een preventieve rol vervullen. Jimmy's is een ontmoetingsplek voor jongeren waar zij terecht kunnen met al hun vragen en ideeën.
- Er moet ook hulpverlening zijn voor jongeren ouder dan 18 jaar: veel problematiek houdt bij die leeftijd immers niet op.

### Kindvriendelijke wijken en dorpen

- Het CDA wil dat onze gemeente een 'Leeuwarden speelstad' wordt. Dat betekent dat bij alle bouwprojecten, verkeersinrichtingen, indelingen van nieuwe of oude wijken en dorpen altijd rekening wordt gehouden met kinderen. Ook in sommige periodes, bijvoorbeeld die waarin kinderen veel buiten spelen, kan de inrichting van de straat hiervoor tijdelijk anders worden ingericht.

### Integratie

- Migranten doen volwaardig mee in onze samenleving. Goede taalvaardigheid en scholing vergroten de kans op werk. Daarom zijn we veeleisend en vragen we migranten hiervoor ook zelf hun verantwoordelijkheid te nemen. Migranten die niet willen meewerken aan een goede integratie worden gekort op hun bijstand.
- We willen extra mogelijkheden voor migrantenvrouwen om bij het onderwijs van hun kinderen te worden betrokken, de taal te leren en werk te vinden. Dat kan bijvoorbeeld door taalonderwijs voor

migranten op de school van hun kinderen aan te bieden. Samen met het vmbo wordt gekeken naar een vervolgopleiding op het inburgeringsexamen.

## Onderwijs

- Het CDA is voorstander van de maatschappelijke stage. De gemeente bevordert deze stage door zelf stageplekken te bieden en door in contacten met maatschappelijke organisaties het belang van deze stage onder de aandacht te brengen.
- Nog meer schoolpleinen kunnen 'groen' worden, want spelen in een tuin is veel leuker dan op stoeptegels! We vinden het belangrijk dat kinderen, naast spelen op een tablet, ook leren om smerig te worden en in de natuur te spelen.
- Scholen hebben op allerlei manieren te maken met maatschappelijke problemen. Versterking van het pedagogisch klimaat kan bijdragen aan het greep krijgen en houden op de problemen. De gemeente kan daarbij behulpzaam zijn door sociale teams nauw te betrekken bij vroegtijdige signalering.

## Sport

- Er moet een nieuwe visie op sport komen met daarin goede voorbeelden. De sportimpulsen zoals deze gegeven zijn en worden in de wijk Nylân bijvoorbeeld: hiermee wordt op wijkniveau de samenwerking gezocht tussen sociale wijkteams, de gemeente en het onderwijs.
- Het huidige sportvoorzieningenniveau in de gemeente willen we behouden. BV Sport krijgt zelf de beschikking over de winsten van de BV en kan daarmee naar behoefte investeringen doen en eventuele knelpunten snel oplossen. Er mogen afwijkingen zijn in de tarieven tussen de verschillende accommodaties. Zo kan het zwembad in Stiens voor een goedkoper tarief gehuurd worden dan de Blauwe Golf, aangezien die exploitatie goedkoper is.
- Het CDA bepleit een onderzoek naar de mogelijke herinvoering van schoolzwemmen. Hierbij moet ook de verantwoordelijkheid van ouders expliciet een plaats krijgen.
- Het CDA is een voorstander van de verplaatsing en nieuwbouw van een nieuw stadion voor SC Cambuur. Wij zien een rol voor de gemeente als het gaat om de gebiedsontwikkeling. Aan een nieuw voetbalstadion van Cambuur willen we echter niet meebetalen. SC Cambuur blijft een zelfstandig bedrijf en is daarmee zelf verantwoordelijk voor hun bedrijfsvoering.

## 5. Agrarische sector

**De agrarische sector is een belangrijke sector voor de gemeente Leeuwarden. Zowel de productie, de kennis als de verwerking van o.a. zuivel is in onze gemeente van wereldniveau. En daar zijn we trots op! Laten we koploper blijven, maar op een toekomstbestendige manier. Boeren hebben nu en in de toekomst een belangrijke rol in het beheer van hun bedrijf en de groene buitenruimte in onze gemeente. Hun kennis en ervaring wordt volgens ons te vaak afgedaan als economisch belang. Wij erkennen de kennis van de boeren. Hun belang is ook belangrijk voor een natuur inclusieve landbouw en een evenwichtige gezonde opbouw van het milieu!**

- Wij willen geen verplichte onttrekking van goede landbouwgronden voor natuurontwikkeling en/of energieopwekking. Agrarische ondernemers werken in de natuur en weten als geen ander deze te koesteren en te beschermen voor een duurzame toekomst. In goed overleg met andere betrokkenen moet die toekomst worden vormgegeven.
- Het CDA vindt dat agrarische bedrijven moeten kunnen worden uitgezonderd van de bijdrage aan het Leeuwarder Ondernemers Fonds (LOF).
- Toerisme en agrarisch ondernemerschap moet kunnen worden gecombineerd.
- Wegen met veel landbouwverkeer worden veiliger gemaakt, in overleg met de agrariërs. In overleg met de agrarische sector kan de gemeente komen tot een passende onderhoudsvorm van vele sloten en bermen in het buitengebied.
- De gemeente moet actief meewerken aan de totstandkoming van goed internet voor het buitengebied en de agrarische sector. Riooloverstorten in het buitengebied moeten worden gesloten, of minimaal worden voorzien van grotere bergingsbassins. Hiermee wordt voorkomen dat rioolwater in het oppervlaktewater terecht komt.
- In overleg met de vertegenwoordigers uit de agrarische sector, zoals LTO, gaat de gemeente actief scholieren informeren over het agrarische bedrijf en de waarde die zij heeft in onze leefomgeving en de productie van eten en drinken.

## 6. Openbare ruimte en duurzaamheid

Het CDA is (ook) een groene partij: we willen Leeuwarden graag nóg groener en leefbaarder maken. Dat zijn we aan de schepping verplicht en zeker ook aan de komende generaties. We hebben onze omgeving immers gekregen en hebben de taak om deze goed te beheren en gezond door te geven aan de volgende generatie.

### De openbare ruimte

- Er moet meer geld worden besteed aan het beheren van de openbare ruimte; o.a. voor meer bomen en openbaar groen, een afvalbeleid en verbeterde verlichting. Wij willen biodiversiteit – de variatie aan dieren, planten en micro-organismen – blijven stimuleren.

### Energie en duurzaamheid

- Wij streven naar een duurzame samenleving. De gemeente denkt mee met plannen van particulieren en bedrijven om energie op te wekken of om woningen en/of bedrijfsgronden en -panden te verduurzamen. Ook meedenken en deels mee financieren van wijk- en dorpscoöperaties moet mogelijk zijn.
- Windenergie in onze gemeente moet mogelijk zijn, naar aard en schaal. De windmolen in Reduzum mag worden vervangen door een hogere en modernere variant. Deze molen draagt bij aan een schoner milieu en is economisch en sociaal van grote invloed op de leefomgeving in de betrokken dorpen.
- Het CDA is tegen gas- en proefboringen in onze gemeente. We willen geen risico lopen op aardbevingen en bodemdaling.
- Voor initiatieven op het gebied van zonne-energie moet draagvlak zijn en ze moeten passend zijn qua aard en schaal. Een zonnepark van 40ha ten noorden van Wirdum is voor het CDA ondenkbaar.

### (Zwerf)afval

- Vrijwilligers die zich inzetten voor het opruimen van zwerfafval worden elk jaar in het zonnetje gezet. De Himmelmike kan op financiële steun blijven rekenen. Hiervoor kan een deel van eventuele daling van de afvalstoffenheffing worden gebruikt.
- Graffiti die als overlast wordt ervaren moet worden aangepakt en verwijderd.

- Afval kan een grondstof zijn voor nieuwe producten. Het CDA steunt ontwikkelingen op dit gebied. Initiatieven die door het Innovatie Platform Fryslân en Omrin daarvoor in gang zijn gezet kunnen blijven rekenen onze steun.
- We behouden de drie milieustraten (Leeuwarden, Grou en Stiens). Deze zijn bereikbaar en efficiënt.

### **De Omgevingswet**

In 2019 of 2020 wordt de nieuwe Omgevingswet van kracht. Deze wet bundelt de wetgeving op het gebied van ruimte, natuur en milieu. Hierbij worden veel bevoegdheden overgeheveld van het Rijk naar de gemeenten. Deze nieuwe wet is nu nog volop in ontwikkeling. Het CDA zet zich bij de ontwikkeling van de Omgevingswet nadrukkelijk in voor de volgende punten:

- In het omgevingsplan, dat de gemeente moet maken, moeten regels worden opgenomen voor de bescherming van ons cultureel erfgoed.
- Er moet ruimte zijn voor maatschappelijke en lokale initiatieven.
- Inwoners en ondernemers worden betrokken bij het opstellen van een toekomstvisie, waarbij wordt gekeken naar de beste economische kansen voor een dorp, stad of regio.
- Ondernemers moeten meer ruimte krijgen om te ondernemen en daarbij te experimenteren. Waar nodig schrappen we daarvoor regels, passen we die aan of maken we ze flexibeler. Ondernemers moeten ook tijdelijk gebruik kunnen maken van bestaande bouw of nieuwbouw kunnen realiseren, zonder dat dit direct prijs opstuwend werkt voor zittende ondernemers.

## 7. Wonen

**Iedereen moet met plezier kunnen wonen en werken in gemeente Leeuwarden. Op dit moment is er echter niet voor iedereen een goede woning beschikbaar. Daarnaast kunnen sommige wijken en dorpen een opknapbeurt goed gebruiken. Daar wil het CDA zich voor inzetten.**

- Bouwen voor de midden- en hoge inkomensklassen krijgt prioriteit. Hierdoor wordt de doorstroming bevorderd en komen er meer huizen vrij voor starters en mensen van buiten de gemeente. Van belang is dat er voldoende aanbod is van sociale huurwoningen.
- Ook in de dorpen moet het bouwen van nieuwe huizen mogelijk blijven. In eerste instantie valt dan te denken aan inbreiding, waardoor braakliggende stukken grond in de bebouwde kom een goede woonbestemming krijgen. Wel zullen we in het oog moeten houden dat voor spelen en recreëren genoeg groen overblijft in de dorpen. De wijk Steenslân in Stiens kan doorgebouwd worden en mag waar nodig worden uitgebreid.
- Er moet een 'groene toets' komen voor nieuwe woningen, zodat in een oogopslag duidelijk is hoe duurzaam en energiezuinig ze zijn.
- In sommige wijken in stad en dorpen is een kwaliteitsslag nodig, vanwege (dreigende) verloedering en leegstand. Om die tegen te gaan zijn duidelijke afspraken met woningcorporaties nodig. Portiekflats uit de jaren '50 en '60 moeten worden gerenoveerd of gesloopt. Sloop is alleen een optie als dit een duidelijke meerwaarde heeft voor de directe woonomgeving.
- Er moet in de stad genoeg goede huisvesting voor studenten zijn. Daarbij wordt zoveel mogelijk gekozen voor concentratie van studentenwoningen rondom de Kenniscampus en binnenstad.
- We willen inzetten op meer levensbestendige woningen: huizen waarin mensen een leven lang kunnen wonen. Een goed voorbeeld hiervan is de nieuwbouw aan de Lutskedyk in Stiens. Dit soort woningen moet in de dorpen vooral in en rondom het centrum gebouwd worden.

## 8. Zorg en sociale zaken

**Het CDA is een partij die er voor iedereen wil zijn: voor gezonde en minder gezonde mensen, voor jong en oud, arm en bemiddeld. Soms hebben bepaalde groepen wat meer aandacht nodig, bijvoorbeeld de ouderen en gezinnen.**

De afgelopen jaren is fors bezuinigd op de zorg en dat voelen we nu nog steeds. Minder plaatsen in het verzorgingshuis en zwaardere toelatingseisen. Dit maakt met name de ouderen erg onzeker. Ook de vraag naar handen aan het bed wordt groter: door de arbeidsomstandigheden zijn er steeds minder jongeren die nog in de verpleeg- en ouderenzorg willen werken. Het wordt een hele uitdaging voor de instellingen en de gemeente om dit tij te keren. Het CDA gaat deze uitdaging niet uit de weg.

Door de vele bezuinigingen zijn er ook steeds meer mensen die het financieel moeilijk hebben. Hierdoor zijn er steeds meer kinderen die in armoede opgroeien. Wij willen deze gezinnen ondersteunen door laagdrempelige armoedeverzoeken te behouden. Mensen die een uitkering ontvangen moeten zo goed mogelijk worden begeleid naar regulier werk. Het CDA vindt dat van deze personen op grond van de Participatiewet een tegenprestatie moet worden gevraagd zonder verdringing van betaald werk.

### **Vrijwilligerswerk en mantelzorg**

Vrijwilligers, mensen die zich met hart en ziel inzetten voor een ander, zijn onmisbaar voor de binding en leefbaarheid van onze dorpen en wijken. Voor de toenemende zorgvraag wordt een steeds groter beroep

gedaan op het eigen netwerk en vormen van mantelzorg. Vrijwilligers en mantelzorgers zorgen ervoor dat mensen die zich niet meer zelfstandig kunnen redden worden geholpen en dat verenigingen kunnen blijven functioneren. Zij moeten de ruimte krijgen om hun belangrijke taak te kunnen blijven doen.

- Wij willen meer mantelzorgondersteuning in de stad en de dorpen. Bij langdurige steeds zwaarder wordende mantelzorg ligt overbelasting op de loer. Hierbij speelt de wijk-/dorpsgerichte ondersteuning, dagopvang en respijtzorg een grote rol.
- De Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) voor vrijwilligers die werken met minderjarigen moet gratis worden.
- Gemeentelijke verzekeringen, zoals aansprakelijkheidsverzekeringen, moeten beschikbaar blijven voor alle vrijwilligers.

## **Betere samenwerking**

- De gemeente moet actief de samenwerking tussen partijen als scholen, vrijwilligers, mantelzorgers, jongerenwerk, kerken en instellingen stimuleren. Door elkaars expertise en diensten te benutten is minder inhuur van buiten de regio nodig en gaan de zorgkosten omlaag.
- Ieder jaar moeten de sociale kaart en de zorgkaart worden bijgewerkt. De sociale kaart is de wegwijzer naar werk, wonen, welzijn en zorg. Op de zorgkaart staan alle zorgaanbieders vermeld. Met deze twee kaarten is voor iedereen duidelijk welke instellingen en vrijwilligersorganisaties ondersteuning bieden.
- Er moet optimaal worden ingezet op het verminderen van zware zorgvragen, o.a. via gebieds- en wijkteams, huisartsen en scholen.
- Er moet minstens één keer per jaar een zorgconferentie worden georganiseerd voor alle partijen die zich bezighouden met zorg. Deze partijen kunnen elkaar nu onvoldoende vinden. Tijdens een zorgconferentie kunnen alle partijen elkaar op een inspirerende manier ontmoeten en wordt de onderlinge samenwerking makkelijker gemaakt.
- Het CDA wil een toegankelijke gemeente zijn voor alle inwoners. Het VN-verdrag voor de rechten van de mensen met een beperking of aandoening dat het kabinet in 2017 ratificeerde betreft zeer uiteenlopende groepen inwoners die (tijdelijk of permanent) in hun participatie hinder kunnen ondervinden als gevolg van hun beperking, aandoening of chronische ziekte. Wij stellen voor om, per het advies van het ministerie, een Lokale Inclusie Agenda in te voeren die handvatten biedt om dit verder lokaal te verbeteren.

## **Minder regels, meer oplossingen**

- De regels binnen de zorg moeten worden versimpeld. Minder verslaglegging en meer bezig met de werkelijke zorg; de mens centraal en niet de regels. Regels zijn deels ingegeven vanuit wantrouwen. Wij willen het vertrouwen in de professional weer terug.
- Wij willen dat de gemeente samen met de zorgaanbieders gaat kijken hoe mensen vanuit een uitkering een rol kunnen vervullen in de verzorgingshuizen. Hiermee worden verschillende hulpvragen gecombineerd: er komen meer handen aan het bed en de werkloosheid gaat omlaag.



- Er zijn plannen binnen de grote zorgaanbieders in onze gemeente om weer te starten met een inservice-opleiding voor de zorg. Dit is een opleiding die binnen een bedrijf of instelling wordt aangeboden. De gemeente moet zo snel mogelijk in overleg treden met deze aanbieders om hen aan geschikte kandidaten te helpen.

### **Ouderenzorg**

Op de ouderenzorg is in verhouding meer bezuinigd dan op andere categorieën, terwijl er steeds meer ouderen bij komen. Daarom wil het CDA in de komende vier jaar meer aandacht voor de ouderenzorg.

- Het CDA wil dat de gemeente ondersteuning biedt aan initiatieven die zorg dichtbij willen realiseren, bijvoorbeeld zorg na ontslag uit het ziekenhuis, dagbesteding, ontmoeting en vervoer. Er wonen steeds meer kwetsbare mensen thuis die deze extra zorg hard nodig hebben. Domotica kan hierbij ook een oplossing zijn: technische oplossingen die het mogelijk maken dat mensen langer thuis kunnen blijven wonen.
- Door gezondheidsproblemen te voorkomen kunnen ouderen langer gezond thuis blijven wonen. Dit is een taak van de gemeente die tot nu toe onderbelicht is en waar samen met sociale wijkteams, zorginstellingen en scholen meer op moet worden ingezet. Voorbeelden hiervan zijn voorlichting over dementie, eenzaamheid, depressie, valpreventie en inbraakveiligheid.
- Bewoners van aanleunwoningen zijn in de afgelopen jaren steeds minder mobiel geworden. De gemeente en zorginstellingen moeten samen de mobiliteitsproblemen van deze groep ouderen verhelpen en voorkomen. Vrijwilligers kunnen hierin een grote rol spelen.
- Er moeten voldoende woningen zijn waarin wonen en zorg wordt gecombineerd, zodat ouderen langer thuis kunnen blijven wonen. De gemeente moet waar mogelijk nieuwe woonvormen voor ouderen ondersteunen.

## 9. *Economie, innovatie en toerisme*

**Voor sommige mensen is hun werk ook hun hobby. Anderen zouden hun vrije tijd graag willen ruilen voor een betaalde baan, maar kunnen niet aan het werk. Gemeente Leeuwarden heeft alles in zich om economisch te groeien: o.a. bedrijvigheid, landbouw en innovatie. Die economie willen wij versterken, zodat iedereen in onze gemeente kan werken én ontspannen.**

### **Werkgelegenheid en (lokaal) ondernemerschap**

- Wij willen het ondernemersklimaat verstevigen. Bedrijfsinvesteringszones (BIZ) verdienen het om verder te worden ontdekt en ontwikkeld.
- Er moet worden geïnvesteerd in de infrastructuur, lage (vestigings)lasten en een goed arbeidsaanbod, om zo voor een aantrekkelijk ondernemersklimaat te zorgen. Dit draagt ook bij aan het stimuleren van uitbreiding van bestaande bedrijven.
- Het aanbestedingsbeleid van de gemeente moet meer actieve inschrijvingen van ondernemers uit onze eigen gemeente bevorderen. Aanbestedingen moeten daar waar dat kan worden opgeknipt, zodat ook kleinere bedrijven een reële kans maken.
- De bereikbaarheid en het beheer van de bestaande bedrijventerreinen moeten worden verbeterd om ze aantrekkelijker te maken voor nieuwe bedrijven. Met name het bedrijventerrein Hemrik verdient extra aandacht.
- Er moeten ook nieuwe bedrijfsvestigingsmogelijkheden worden geboden als daar vraag naar is.
- Wij willen dat er continu nieuwe winkels worden geworven voor Leeuwarden, dé winkelstad van Fryslân.
- Er moet een snel en soepel beleid komen voor (tijdelijke) herinvulling van leegstaande winkels.
- In de dorpen willen we de winkels centreren in het centrum: dat houdt de dorpen en de winkels gezellig en bereikbaar.

### **Kennis en innovatie**

- Het CDA ziet heel Leeuwarden als campus: een omgeving waarin kan worden geleerd en getest. De hele gemeente is een netwerk van campussen – de watercampus, energiecampus, Dairy campus, UCF en kenniscampus – die met elkaar zijn verbonden. De faciliteiten van deze campussen moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

- We willen Leeuwarden blijven ontwikkelen als Kennisstad. Daarbij richten we ons op drie gebieden om in uit te blinken:
  - Watertechnologie
  - Energie
  - Dairy
- De gemeente moet dit structureel ondersteunen, met name via de Dairy-campus, Wetsus en RUG/Campus Fryslân, maar ook door intensief samen te werken met onze mbo- en hbo-instellingen.
- De gemeente bevordert de afstemming tussen beroepsgericht en hoger onderwijs, bedrijfsleven en topinstituten met het oog op het bieden van zoveel mogelijk kansen voor een optimale ontwikkeling van jongeren.
- We willen een academisch topklimaat ontwikkelen in Leeuwarden. De gemeente Leeuwarden draagt daarvoor, in overleg met de betrokken partijen in Leeuwarden Studiestad, bij aan de ontwikkeling van Leeuwarden als studentenstad.
- We willen stimuleren dat het onderwijs beter aansluit op het bedrijfsleven. Kennis en innovatie worden namelijk beter ontwikkeld als de opleidingen en onderzoek aansluiten op de vraag naar arbeid.
- Circulaire economie is in opkomst. Met circulaire economie bedoelt het CDA het hergebruiken van grondstoffen. Fryslân en de gemeente Leeuwarden vervullen hier al een rol in. Het CDA wil deze rol stevig door ontwikkelen de komende jaren om het onderwerp rentmeesterschap verder vorm te kunnen geven in het hergebruik van grondstoffen.
- De sustainable development goals van de Verenigde Naties zijn doelen die ook voor gemeente Leeuwarden gelden. Deze doelen willen we, in samenwerking met de kennisinstellingen in onze gemeente, gebruiken voor het verder uitzetten en ontwikkelen van de Leeuwarder innovatiekalender.
- De Citydeals moeten leiden tot innovatieve ideeën en plannen om maatschappelijke, sociale, en economische uitdagingen aan te gaan. Leeuwarden moet zich blijven inzetten om, in overleg met het Rijk, lokale oplossingen te zoeken voor landelijk bekende uitdagingen.

## **Toerisme en marketing**

Leeuwarden is meer en meer in trek bij toeristen. De marketing naar buiten toe is de laatste jaren beter geworden, maar heeft nog een verbeteringslag nodig.

Investeren in toerisme en recreatie is investeren in leefbaarheid en economie. Juist voor Fryslân en de gemeente Leeuwarden liggen hier grote kansen. Voorzieningen die een gebied toeristisch aantrekkelijk maken zijn ook van belang voor een goed leefklimaat. Zo versterkt dat elkaar.

Hoe doen we dat dan?

- Geef ruimte aan toeristisch ondernemerschap.
- Meer camperplaatsen.
- Goed gastheerschap, met meertalige informatie, eenduidig afgestemd met andere delen van de provincie. Stop de versnippering daarin en stimuleer samenwerking tussen ondernemers en regio's.
- Het CDA wil de ingeslagen weg van samenwerking tussen gemeenten, provincie en het bedrijfsleven op het gebied van marketing blijvend stimuleren. Extra budget voor toerisme, marketing en cultuur zijn belangrijke pijlers om de markt te laten groeien. Dit zijn de legacydoelen.
- Voor de promotie van Leeuwarden als studiestad willen we jaarlijks € 55.000,- extra beschikbaar stellen.
- De watersportgebieden in met name Grou, Wergea en Warten krijgen blijvende aandacht.

## 10. Infrastructuur en bereikbaarheid

**Wij vinden dat de gemeente Leeuwarden nog beter bereikbaar moet worden. Dat is niet alleen belangrijk voor een sterke economie, maar ook voor met plezier wonen en recreëren. In de komende jaren wordt meer verkeer in onze gemeente verwacht. Daar willen wij op voorbereid zijn. Duurzaamheid, veiligheid en betaalbaarheid zijn daarbij voor ons belangrijk.**

### Verkeersveiligheid

- Alle kinderen en jongeren moeten veilig naar school kunnen. Daarom willen we dat alle bestaande fiets- en wandelpaden naar de scholen in onze gemeente worden geanalyseerd en waar nodig worden aangepast.
- Op wegen met veel landbouwverkeer – vaak smalle wegen in het buitengebied – willen we de kruisingen veiliger maken, fiets- en landbouwverkeer scheiden en de bermen verstevigen.
- We willen de 30km-zones in woonwijken en dorpen handhaven.
- Gevaarlijke kruisingen willen we aanpakken. Waar mogelijk willen we verkeer scheiden.

### Fietsverkeer

Fietsen is gezond én goed voor het milieu. En hoe meer er wordt gefietst, hoe minder verkeersdrukke door auto's er is. Daarom willen wij:

- betere fietsverbindingen;
- betere fietsstallingen;
- veilige fietsovergangen;
- experimenteren met fiets(snel)wegen;
- fietspaden waar nodig aanpassen op elektrisch fietsen.

### Treinverkeer

- Veel mensen gebruiken de trein om naar en vanuit de gemeente Leeuwarden te reizen. Het verbeteren van het treinverkeer gebeurt meestal samen met de Provincie en het Rijk. Het CDA wil daarbij graag het volgende:
- Een volledige verdubbeling van het spoor van en naar Groningen, met aansluiting op de treinen naar Duitsland.

- Meer (snel)treinen vanuit het Zuiden naar Leeuwarden. Daarvoor willen we de Van Harinxmabrug vervangen door een aquaduct. Daarmee wordt het Van Harinxmakanaal meteen ook veiliger.
- Een onderzoek naar het naar beneden brengen van het spoor op het deel van het traject Leeuwarden-Groningen binnen onze gemeente. Op dit traject kruist het spoor vier keer het auto-, fiets- en voetgangersverkeer en een brug ten oosten van de stad. Dit zorgt voor veel verkeersopstoppingen en onveilige situaties, o.a. op de Schrans, Achter de Hoven en de Pieter Stuyvesantweg.

### **Busverkeer**

De provincie is verantwoordelijk voor een nieuwe aanbesteding van het busvervoer in Fryslân. Wij willen dat de gemeente Leeuwarden daarbij de volgende punten benadrukt:

- Om het platteland leefbaar te houden moeten ook de buitengebieden goed bereikbaar zijn met de bus.
- In de binnenstad van Leeuwarden moeten kleinere en schonere bussen rijden.
- De Kenniscampus moet vanuit de binnenstad bereikbaar zijn met bussen, maar liever niet via de Westersingel.

### **Wandel- en hardlooppaden**

- We willen de kwaliteit van de wandelpaden in onze gemeente verbeteren. We willen meer bekendheid geven aan mooie wandelpaden zoals het Jabikspaad, om het gebruik ervan te vergroten.

### **Prins Hendrikbrug en Oostelijke vaarroute**

In de afgelopen raadsperiode is in de gemeente Leeuwarden veel gesproken over het beweegbaar maken van de Prins Hendrikbrug en het beter bevaarbaar maken van de Oostelijke Vaarroute. Voor de brug is ongeveer €5 miljoen nodig, voor de Oostelijke Vaarroute nogmaals €5 miljoen. Het CDA wil deze bedragen hier vooralsnog niet in investeren. Deels omdat wij andere infrastructurele investeringen belangrijker vinden maar ook omdat wij andere financiële uitdagingen voor de gemeentelijke begroting zien. Eventuele besluitvorming en financiële afwegingen omtrent dit onderwerp zijn in november 2017 geagendeerd in de Leeuwarder gemeenteraad.

**Internet**

- Wij willen dat iedereen in onze gemeente, zowel in het binnen- als buitengebied, toegang heeft tot snel internet.

**Parkeerbeleid**

- Parkeren moet mogelijk, betaalbaar en makkelijk worden en blijven, ook in de binnenstad van Leeuwarden.
- Parkeren in de dorpen moet gratis blijven.
- De parkeertarieven mogen niet verder stijgen dan de inflatie.
- Voor de schil rondom de binnenstad moet elke drie jaar opnieuw worden bekeken wat daar de beste parkeersituatie is.

## 11. Bestuur en dienstverlening

**De gemeente heeft als taak om wonen en werken op een goede manier mogelijk te maken. De samenleving verwacht van de gemeente een goede dienstverlening. Daar hebben onze inwoners ook recht op: als gemeente ben je er immers voor je inwoners!**

### **Communicatie**

- Er komt een 'track-en-trace' voor ingediende vragen, zodat burgers en betrokken altijd kunnen zien hoe het staat met een vraag die uitstaat bij de gemeente. Heel gewoon in het bedrijfsleven, zo meteen ook in Leeuwarden.
- De openingstijden van het loket in Leeuwarden moeten meer worden aangepast aan de wensen van de inwoners. Zo is het handiger dat het loket op bepaalde dagen ook na werktijd open is.
- In onze gemeente is het Fries van even grote waarde als het Nederlands. Een brief in het Fries moet dus altijd in het Fries worden beantwoord en wie Fries spreekt aan het loket moet kunnen worden geholpen in zijn eigen taal. Naast Nederlands en Fries is ook Engels een belangrijke taal, waarin de gemeente desgewenst moeten kunnen communiceren. Internationale studenten, toeristen en ondernemers vragen hier meer en meer om.
- De gemeente ondersteunt scholen actief bij het aandacht geven aan meertaligheid.

### **Bestuur**

- De gemeente is open en transparant over de nevenactiviteiten van de burgemeester, de wethouders en ook de raadsleden. Raadsleden die persoonlijk betrokken zijn bij een bepaald onderwerpen, moeten zich afzijdig houden van het debat en de stemming. Zakelijke uitgaven door B en W moeten inzichtelijk zijn.
- De samenleving verandert: mensen willen steeds meer directe invloed. Als CDA staan wij daar open voor. Daar waar dat kan en wenselijk is, kunnen wijken, dorpen en andere maatschappelijke organisaties taken overnemen van de overheid.
- Het CDA is geen voorstander van het gebruik van referenda. Eén keer in de vier jaar kunnen de inwoners van onze gemeente stemmen op een kandidaat van een politieke partij. Tijdens en aan het eind van deze periode moeten raadsleden verantwoording afleggen over hun keuzes. De CDA-raadsleden zijn benaderbaar voor vragen en opmerkingen, gaan op werkbezoek en vergaderen in wekelijkse setting op het stadhuis, maar ook in de wijken en dorpen. Als partij organiseren wij regelmatig openbare activiteiten, waar u als inwoner van onze gemeente van harte welkom bent.



## 12. Financiën

**Veel plannen uit ons verkiezingsprogramma moeten worden betaald met publiek geld, met belastinggeld. Omdat we belasting vragen aan onze inwoners en ondernemers willen we overduidelijk aangeven hoe en waaraan we dat geld besteden.**

- De gemeentelijke portemonnee is bedoeld om te investeren in dienstbare zaken voor iedereen in onze gemeente of om te sparen voor strategische doelen op de lange termijn. We zoeken daarvoor ook financiële steun bij de Provincie, in Den Haag en in Europa.
- Het CDA staat open voor het opnieuw bekijken van de primaire en niet-primaire taken van de gemeente. Daarbij kan het gebruiken van zero-based-budgeting helpen. Dit houdt in dat we alle posten van de gemeentelijke boekhouding opnieuw gaan bekijken en beoordelen.
- Het CDA vindt dat de onroerendezaakbelasting (OZB) voor woningen alleen met de inflatie mag stijgen. Voor niet-woningen onderzoekt het CDA de mogelijkheden tot verlaging van de OZB.
- De meerjarenbegroting was en blijft sluitend.
- De gemeente is geen bank. Als een partij financiële steun wil hebben van de gemeente, dan moet zij eerst aantonen waarom derden niet willen financieren.
- De beste manier om financieel gezond te blijven is om eerst voor uitgaven te sparen. Dit kan alleen niet voor alle investeringen. Toch vindt het CDA dat ook grote strategische investeringen voortaan eerst moeten worden benoemd in de strategische investeringsagenda, en dat daarvoor ook het SIOF (Strategisch Investerings- en Ontwikkelingsfonds) moet worden aangevuld.
- Als er in een jaar meer binnenkomt aan hondenbelasting dan dat er wordt uitgegeven, dan geven we dat het jaar daarop terug.
- De gemeente komt tot een langetermijnplanning waarin ze haar schuld beheersbaar houdt en zo mogelijk aflost. Wanneer er geld vrijkomt, dan wordt dit bij voorkeur besteed aan de aflossing van schulden en/of lastenverlichting voor de burgers, voordat er naar nieuw beleid wordt gekeken.

- Er moet blijvende aandacht zijn voor de Grond Exploitatie (GREX). Leeuwarden heeft veel grond in ontwikkeling voor bedrijven en woningen. Dit is goed, maar brengt ook financiële risico's met zich mee. Daar waar ruimte is zal worden gekozen voor afboeking van deze grondwaarden.
- De gemeente is geen vastgoedbedrijf. Daar waar vastgoedobjecten niet de primaire taak van de gemeente dienen, kunnen zij worden verkocht en afgestoten. Uitzondering daarop is een aantal objecten die kunnen worden aangemerkt als cultureel en religieus belangrijk erfgoed.
- De budgetten voor de zorg in de gemeente zijn de afgelopen periode niet voldoende gebleken. Zorg moet betaalbaar blijven, ook op de lange termijn. Eventuele tekorten dienen in eerste instantie binnen de sector zelf te worden opgevangen.





*Meer informatie*

*[www.cdaleeuwarden.nl](http://www.cdaleeuwarden.nl)*